

© МТ "Брама", 2000

Яўген ІВАНОЎ

100 ВЫБРАННЫХ ПЛЬСКІХ ПРЫКАЗАК І ІХ АДПАВЕДНІКІ Ў БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ:

Прынцыпы супастаўлення парэміялагічных адзінак і іх лексікаграфічнай рэпрэзентацыі ў двухмоўным слоўніку

Праблема вызначэння аб'екта супастаўлення

Пры параўнанні сінтаксічных канструцый двух моў, як слушна ў свой час заўважыў Т.Кшэшоўскі, неабходна папярэдне высветліць, "якія канструкцыі ў тых мовах, што параўноўваюцца, наогул падпадаюць параўнанню" і "да якой ступені тыя канструкцыі, што параўноўваюцца, валодаюць фармальным падабенствам" [25, 37]. Гэтыя два моманты, як мне думаецца, па сваёй тэарэтычнай значнасці сягаюць далёка за межы абгрунтавання асноў параўнання моў толькі на сінтаксічным узроўні, і цалкам прымянімае таксама і пры параўнанні намінаўных адзінак, у прыватнасці такіх, як фраземы і так званыя "моўныя афарызмы" (у сэнсе Я.М.Верашчагіна і В.Р.Кастамарава [2, 71–74; 8, 5–7]). Да апошніх адносіцца пераважная большасць прыказак і прымавак [5, 63–64], сукупнасць якіх складае парэміялагічную сістэму мовы і якія ў адрозненне ад крылатых афарызмаў (resp. літаратурнага ці гістарычнага паходжання) з'яўляюцца значымым аб'ектам кантрастыўнай лінгвістыкі і тыпалогіі моў, дзякуючы сваёй рэпрэзентатывнасці ў адлюстраванні спецыфікі афарыстычнага ўзроўню намінаўных адзінак кожнай з моў.

У гэтай сувязі пры супастаўленні парэміялагічных сістэм двух моў абавязкова трэба папярэдне вырашыць, прынамсі, два істотных пытаньня. Па-першае, неабходна дакладна вызначыць, якія менавіта парэміялагічныя адзінкі ў гэтых мовах наогул мажліва параўноўваць. Па-другое, вельмі важна высветліць, наколькі тыя парэміі, што параўноўваюцца, супадаюць у фармальным плане і паводле свайго зместу.

Пры першым жа поглядзе на парэміялагічныя сістэмы любых двух моў у аспекце супастаўлення змястоўнага і фармальнага планаў парэміі, вельмі лёгка заўважыць, што апошнія ў розных мовах могуць: 1) супадаць цалкам паводле свайго зместу і не супадаць у фармальным плане; 2) супадаць цалкам паводле свай-

го зместу і толькі часткова ў фармальным плане; 3) супадаць цалкам як паводле свайго зместу, так і ў фармальным плане; 4) супадаць толькі часткова паводле свайго зместу і не супадаць у фармальным плане; 5) супадаць толькі часткова як паводле свайго зместу, так і ў фармальным плане; 6) супадаць толькі часткова паводле свайго зместу і цалкам у фармальным плане; 7) не супадаць як паводле свайго зместу, так і ў фармальным плане; 8) не супадаць паводле свайго зместу, але супадаць часткова ў фармальным плане; 9) не супадаць паводле свайго зместу, але супадаць цалкам у фармальным плане.

Аб'ектам параўнання могуць быць парэміялагічныя адзінкі ўсіх тыпаў, акрамя тых парэмій, якія не супадаюць як паводле свайго зместу, так і ў фармальным плане. Аднак толькі адзінкі першых шэсці тыпаў могуць разглядацца як эквівалентныя, г.зн. здольныя функцыянаваць у адных і тых жа кантэкстах, і таму з'яўляцца прадметам канфрантатыўнага (ці кантрастыўнага) аналізу парэміялагічных сістэм моў незалежна ад паходжання (генетычнай роднасці) апошніх. Магчымыя ж міжмоўныя супадзенні ў фармальным плане парэміялагічных адзінак, якія не супадаюць па свайму зместу, могуць быць толькі аб'ектам кампаратывістыкі, таму што дэ-тэрмінаваная выключна альбо агульным паходжаннем двух дадзеных моў, альбо адпаведнымі іншамоўнымі запазычаннямі.

*Прадуктыўнасць розных
тыпаў міжмоўных парэміялагічных
адпаведнікаў*

Трэба заўважыць, што міжмоўныя супадзенні ў фармальным плане змястоўна не эквівалентных парэмій характарызаюцца як вельмі і вельмі рэдкая з'ява. Увогуле пры параўнанні парэміялагічных адзінак розных моў істотна пераважаюць супадзенні ў плане зместу, чым у фармальным плане, а не наадварот. Гэта можна вытлумачыць не толькі прынцыповай агульнасцю парэміялагічных сістэм розных моў у адлюстраванні тых заканамернасцей рэчаіснасці, якія эпістэмалагічна актуальныя для чалавека безадносна яго прыналежнасці да той ці іншай этнічнай і/або нацыянальнай культуры, але і тоеснасцю саміх кагнітыўных спосабаў асэнсавання і фармулявання гэтых заканамернасцей, пры тым, што канкрэтных моўных сродкі адлюстравання апошніх звычайна адрозніваюцца ў кожнай мове (што, дарэчы, вельмі яскрава прадэманстравана ў Р.Л.Пермякоў у сваёй шырока вядомай логікасемантычнай класіфікацыі парэмій народаў свету [14; 15]).

З ліку тых парэміялагічных адзінак, якія супадаюць у змястоўным плане, найбольшую цікавасць пры міжмоўным супастаўленні выклікаюць найперш усе тыя, змест якіх цалкам супадае незалежна ад іх магчымага супадзення або несупадзення ў фармальным плане (параўн. польск. *Bóg trójca lubi* – бел. *Бог тройцу любіць*, польск. *Głodnego żołądka bajkami nie nakarmi* – бел. *Салаўя байкамі не кормяць*, польск. *Czas utracony nigdy się nie wřoci* – бел. *Учарашняга дня не*

вернеш), а таксама тыя, змест якіх супадае толькі часткова, а фармальны план цалкам не супадае (параўн. польск. *Póty dzban wodę nosi, róki się ucho nie urwie*, што мае значэнні 'усё мае свой канец' і 'тайныя блягія намеры, учынкі і на г.п., калі-небудзь будуць абавязкова выкрыты', – бел. *Няма нічога тайнага, каб не стала яўным*, што ўжываецца толькі ў другім са згаданых значэнняў). Выпадкі ж частковага міжмоўнага супадзення зместу парэміялагічных адзінак пры іх поўным або частковым несупадзенні ў фармальным плане ёсць (як і для цалкам або часткова фармальна супадаючых, але не тоесных па зместу парэмій) вынікам агульнага паходжання або іншамоўнага запазычання і не з'яўляюцца паказальнымі пры супастаўленні парэміялагічных сістэм розных моў з прычыны непрадуктыўнасці развіцця палісеміі, аманіміі або параніміі прыказак і прымавак.

Праблема тыпалагічных дыферэнцыяцыі прыказак у двухмоўнай фразеаграфіі і парэміяграфіі

Менавіта згадання чатыры тыпы міжмоўных парэміялагічных адпаведнікаў (тыпы 1–4 паводле прапанаванай класіфікацыі міжмоўных адрозненняў) супадзенняў змястоўнага і фармальнага планаў парэмій) звычайна найчасцей сустракаюцца ў двухмоўных слоўніках ці зборніках прыказак і прымавак. Аднак пры гэтым традыцыйна вылучаецца і лексікаграфічна кадыфікуецца толькі не больш двух тыпаў міжмоўных адпаведнікаў: так званыя поўныя адпаведнікі, альбо “моноэквіваленты”, і

проста адпаведнікі ці эквіваленты, альбо “аналагі” [9; 10]. Калі пад першымі звычайна разумеюцца толькі парэміі, якія супадаюць як змястоўна, так і ў фармальным плане (параўн., зразумела, калі не зважаць на фанетычныя адрозненні, фр. *L'appétit vient en mangeant* – англ. *Appetite comes with (in, while) eating* альбо *Appetite comes as you eat* – нем. *Der Appetit kommt beim (mit dem) Essen* – італ. *L'appetito vien mangiando* – польск. *Apetyt rośnie w miarę jedzenia* – бел. *Апетыт прыходзіць у часе яды* – рус. *Аппетит приходит во время еды* і г.д.), то пад другімi могуць разумецца як тыя прыказкі і прымаўкі, што цалкам супадаюць змястоўна, так і тыя, што адрозніваюцца па аб'ёму свайго значэння ці сітуацыі ўжывання, ацэначным канатацыям і іншым змястоўным характарыстыкам безадносна магчымых адрозненняў vs. супадзенняў у фармальным плане (тыпы 2–4, паводле памянёнай супастаўляльнай класіфікацыі парэмій).

Трэба заўважыць, што нават і такая, занадта агульная і таму мала рэпрэзентатыўная дыферэнцыяцыя сустракаецца ў двухмоўнай парэміяграфіі толькі спарадычна, а ў нешматлікіх параўнальных даведніках беларускіх і іншамоўных прыказак і прымавак (і ўвогуле ў параўнальнай фразеаграфіі беларускай і іншых моў) ніколі не выкарыстоўвалася, параўн. “*Маленькі маскоўска-беларускі (кryвiцькі) слоўнічак фразэолёгічны і прыказкаў ды прiвiтанынi, зычэньнi і iнш.*” (1944) Я.Станкевіча (пры ўчасьці Ант.Адамовіча), “*Малы руска-беларускі слоўнік прыказак, прымавак і фразем*” (1991) З.Санько, “*Русско-бе-*

лорусский фразеологический словарь” (1991) І.А.Кісялёва, шасцімоўны слоўнік прыказак, прымавак і крылатых слоў “*Proverbia et dicta*” (1993) пад рэдакцыяй Н.А.Ганчаровай, зборнік лацінскіх крылатых слоў, выразаў, прыказак, прымавак і афарызмаў з рускімі і беларускімі парэміялагічнымі і фразеалагічнымі адпаведнікамі “*Из античной мудрости*” (1995) Н.А.Ганчаровай і І.М.Шчарбаковай [20; 19; 6; 27; 3]. Не ўласцівы звычайна дыферэнцаваны падыход у лексікаграфічным апісанні міжмоўных адпаведнікаў і польскай супастаўляльнай парэміяграфіі, што з’яўляецца значна больш распрацаванай галіной парэміялогіі, чым у беларусістыцы. Параўн., напрыклад, такія грунтоўныя выданні, як “*Polish Proverbs*” (1956) Х.Занд-Станкевіч, “*Słownik przysłów rosyjsko-polski i polsko-rosyjski*” (1974) Р.Стыпулы, “*Mały niderlandzko-polski słownik przysłów*” (1986) і “*Mały niemiecko-polski słownik przysłów*” (1992) С.Прэндоты, “*Mały angielsko-polski słownik przysłów*” (1993) В.Токарчук, а таксама навіейшы “*Słownik przysłów w ośmiu językach*” (1998) Д.Свярчыньскай і А.Свярчыньскага [28].

Значнасць лексікаграфічнай кадэфікацыі тыпаў міжмоўных парэміялагічных адпаведнікаў

У сувязі з гэтым паўстае пытанне распрацоўкі прынцыпаў лексікаграфічнага адлюстравання вызначаных чатырох тыпаў міжмоўных парэміялагічных адпаведнікаў (тыпы 1–4 паводле прапанаванай класіфікацыі міжмоўных адрозненняў і супадзенняў змястоўнага і фармальнага планаў

парэміі), што тычыцца найперш іх размяшчэння ў слоўніку (resp. прынцыпаў пабудовы супастаўляльнай часткі слоўнікавага артыкула).

У існуючых двух- і полімоўных слоўніках прыказак і прымавак тыя з апошніх, што належаць мове (мовам) супастаўлення звычайна альбо зусім ніяк не размяжоўваюцца ў слоўнікавых артыкулах (падаюцца простым спісам), альбо дыферэнцуюцца, як ужо згадвалася, на два тыпы адпаведнікаў. Для іх абазначэння ў некаторых даведніках выкарыстоўваюцца пэўныя параграфемы. У якасці апошніх найчасцей выступаюць адвольная сімволіка (тыпу ?, ?, ? і г.д.) або сімвалы матэматычнай логікі = і =, лінгвістычнае значэнне якіх не кадэфікавана (ў розных даведніках яны могуць азначаць не аднолькавыя разнавіднасці міжмоўных адпаведнікаў). Напр. параграфемай = азначаецца і ўвогуле любая магчымая міжмоўная парэміялагічная паралель без уліку самой ступені яе эквівалентнасці, параўн. у малым руска-беларускім слоўніку прыказак, прымавак і фразем (1991) З.Санько, напр.: **В чужом глазу сучок видит, а в своем бревна не замечает** – Чужыя грахі перад вачыма, а свае за плячыма = Чужое бачыць пад лесам, а свайго не бачыць і пад носам = У чужым воку і парушынку ўгледзім, а ў сваім і калоды не пабачым = Свайго горба ніхто не бачыць [19, 12–13], і толькі так званыя “монаэквіваленты” – парэміі, што супадаюць цэлкам як паводле свайго зместу, так і ў фармальным плане, параўн. у руска-англійскім слоўніку прыказак і прымавак (1989) С.С.Кузьміна і М.Л.Шадрына, напр.: **В**

*чужом глазу сучок видим, а в своем <u> бревна не замечаем = We see a mote in our brother's eye and don't see a (the) beam in our own [9, 39]. У сваю чаргу, параграфемай ≡ могуць азначацца як толькі "аналагі" за выключэннем "монаэквівалентаў", параўн. у згаданым руска-англійскім слоўніку, напр.: **В чужом глазу сучок видим, а в своем <u> бревна не замечаем ≡ The hunchback does not see his own hump, but sees his companion's. Sweep your own porch clean first [9, 39],** так і ўвогуле ўсе так званыя "няпоўныя адпаведнікі", параўн. у даведніку "Русские пословицы и поговорки с соответствиями в английском языке" (1992) С.Ф.Кускоўскай, напр.: **В чужом глазу сучок видим, а в своем <u> бревна не замечаем ≡ The hunchback does not see his own hump, but sees his companion's. Sweep before own porch clean first. The camel never sees its own hump. The cat shuts its eyes when stealing cream. Physician, heal thyself! Little good comes of gathering. The most high God sees and bears: my neighbour knows nothing, and yet is always finding fault [10, 32].** Зразумела, што гэта не толькі пэўным чынам ускладняе карыстанне перакладнымі і супастаўляльнымі слоўнікамі прыказак і прымавак, але і дэтэрмінуе вельмі нізкую рэпрэзентатывнасць лексікаграфічнага адлюстравання міжмоўных парэміялагічных разыходжанняў і супадзенняў як генетычнага, так і тыпалагічнага характару.*

Прынцыпы апісання прыказак
у двухмоўным слоўніку

Дыферэнцаваны падыход да парэміяграфічнага апісання міжмоўных

адпаведнікаў прыказак і прымавак вымагае неабходнасць існавання адпаведнай сістэмы іх размяшчэння і абзначэння ў супастаўляльнай частцы слоўнікавага артыкула.

Размяшчаць парэміялагічныя адпаведнікі бачыцца найбольш мэтазгодным паводле змяншэння ступені іх супадзенняў у фармальным і змястоўных планах з дадзенай іншамоўнай прыказкай ці прымаўкай і павелічэння, у сваю чаргу, ступені адпаведных разыходжанняў. Напр., польск. *Człowiek strzela, Pan Bóg kule nosi* параўн. з бел. (1) *Чалавек стрэляе, а бог кулі носіць*, што супадае з польскай прыказкай цалкам як паводле свайго зместу, так і ў фармальным плане, (2) *Стралец стрэляе, а бог кулі носіць* або *Чалавек стрэляе, а чорт кулю носіць*, што супадаюць цалкам паводле свайго зместу і толькі часткова ў фармальным плане, (3) *Чалавек думае, а бог робіць* або *Чалавек думае так, а выйдзе зусім іначай* або *Думаеш адно, а яно перавернецца на дно* або *Не так сталася, як гадалася* або *Не ўсё тое збываецца, на што чалавек спадзяваецца*, што супадаюць цалкам паводле свайго зместу і не супадаюць у фармальным плане, (4) *Ніхто наперад не знае, што каго чакае*, што супадае толькі часткова паводле свайго зместу і не супадае ў фармальным плане, і г.д. Вызначаныя групы парэмій не аднолькавыя не толькі ў якасных, але і ў колькасных адносінах, што можа перашкаджаць іх адэкватнаму ўспрымання без адпаведнага графічнага афармлення.

Найлепшым параграфемным сродкам абзначэння пэўных тыпаў

міжмоўных парэміялагічных адпаведнікаў бачацца ўжо згаданыя сімвалы матэматычнай логікі, таму што яны ў адрозненне ад адвольнай сімволікі, а таксама нумарацыі або тых ці іншых графічных параметраў тэксту (фармату шрыфтоў, абзацаў і г.д.), дазваляюць не толькі тыпалагічна размежаваць парэміялагічныя адпаведнікі і размясціць іх у пэўным парадку ў слоўнікавым артыкуле, але і рэпрэзентаваць сам характар тыпаў міжмоўных супадзенняў і разыходжанняў прыказак і прымавак. Аднак для гэтага трэба вызначыць, па-першае, саму наменклатуру лагічных і матэматычных сімвалаў, а па-другое, іх уласна лінгвістычны сэнс.

Акрамя ўжо згаданых сакраментальных сімвалаў = і ≐ у матэматычнай логіцы для азначэння раўназначнасці, раўнасільнасці, эквівалентнасці скарыстоўваюцца сімвалы =, ~, ~, ↔, ⇔, ⇐, ⇑, ⊃ і г.д. [7, 469–470]. З іх найбольш распаўсюджанымі з’яўляюцца =, ≐, ~, ? , якія і мэтазгодна выбраць у якасці параграфем для абазначэння найбольш распаўсюджаных тыпаў міжмоўных парэміялагічных адпаведнікаў (1–4 згодна прынятай класіфікацыі). У такім выпадку супастаўляльная частка слоўнікавага артыкула паводле вызначанага парадку размяшчэння парэміялагічных адпаведнікаў (па змяншэнню ступені іх супадзенняў у фармальным і змястоўных планах з дадзенай іншамоўнай прыказкай ці прымаўкай і павелічэнню, у сваю чаргу, ступені адпаведных разыходжанняў) мусіць мець наступны выгляд. Параўн. (на прыкладзе польскай і беларускай моў): *Pieczone gołabki nie*

przylecą same do gąbki = Печаныя (пячоныя) галубы не лятуць (не ляцяць) да губы ≐ Пячоныя галубы не ляцяць на дубы ~ Каб рыбу есці, трэба ў ваду лезці. Лежачы яды не дабудзеш. Нішто само ў руці не прыходзіць ≐ Ад работы ўцякаць – добра не відаць. Дзе работа, там і густа, а ў лянівым доме пуста. Работа і корміць і поіць.

Зразумела, што лінгвістычны сэнс гэтых параграфем не супадае цалкам са значэннямі адпаведных сімвалаў у логіцы і матэматыцы перш за ўсё таму, што ў тэрмінах апошніх дадзеныя знакі не толькі могуць быць абсалютна сінанімічнымі (напр., значэнне раўназначнасці маюць =, ↔, ~ і ⇔, а значэнне эквівалентнасці – ⊃, ~, ⇐, ⇑, ≐ і ≐), але і ўвогуле не абазначаць паняццяў раўназначнасці, раўнасільнасці і эквівалентнасці (напр., знак ~ можа мець значэнне адмаўлення [22, 40; 21, 72], а знак ↔ значэнне следвання [21, 72]). Разам з тым сам выбар менавіта гэтых частых сімвалаў (=, ≐, ~, ~) абумоўлены тым, што іх лінгвістычны сэнс так ці інакш матываваны адпаведным значэннем у тэрмінах матэматычнай логікі або матэматыцы. У прыватнасці, знак = быў абраны для азначэння тых міжмоўных парэміялагічных адпаведнікаў, якія супадаюць цалкам як паводле свайго зместу, так і ў фармальным плане, перш за ўсё таму, што і ў матэматычнай логіцы, і ў самой матэматыцы ён традыцыйна (і найбольш пашырана) скарыстоўваецца для азначэння абсалютнай раўназначнасці. У сваю чаргу, сімвалам ~ азначаюцца тыя міжмоўныя парэміялагічныя адпаведнікі, якія супа-

даюць толькі часткова паводле свайго зместу і не супадаюць у фармальным плане, што дэтэрмінавана выкарыстаннем гэтага знака ў матэматыцы ў значэнні “прыблізна раўназначна” [7, 469], хаця ў тэрмінах матэматычнай логікі ён ужываецца як сінонім-дублет знака = ('раўназначна'). Сімвалы \approx і \sim скарыстаны для азначэння тых міжмоўных парэміялагічных адпаведнікаў, якія супадаюць цалкам паводле свайго зместу і толькі часткова ў фармальным плане або, адпаведна, супадаюць цалкам паводле свайго зместу і не супадаюць у фармальным плане, што абумоўлена значэннямі гэтых знакаў у матэматычнай логіцы (\approx 'моцная эквівалентнасць' і \sim 'звычайная эквівалентнасць'). Такім чынам, прапанова выкарыстоўваць памянёныя логіка-матэматычныя сімвалы ў якасці параграфемных сродкаў дыферэнцыяцыі і кваліфікацыі тыпаў міжмоўных парэміялагічных супадзенняў і разыходжанняў не павінна сустрэць пярэчанняў з боку спецыялістаў ні з пункта гледжання сваёй матываванасці, ні паводле сваёй рэпрэзентатыўнасці.

Парэміяграфічныя крыніцы супастаўлення

Ніжэй зроблены вопыт супастаўляльнага апісання польскіх (100 выбраных прыказак і прымавак) і беларускіх парэмій на аснове вызначанай тыпалогіі міжмоўных парэміялагічных адпаведнікаў і прапанаваных прынцыпаў іх лексікаграфічнай рэпрэзентацыі з выкарыстаннем сістэмы параграфем.

Крыніцай польскіх прыказак і прымавак была абрана фундаментальная “Nowa księga przysłów i wyrażen

przysłowiowych polskich” (1968–1978) пад рэдакцыяй Ю.Кржыжаноўскага [26]. Выбар тых ста польскіх парэмій, што параўноўваліся з беларускімі прыказкамі і прымаўкамі, быў цалкам адвольны і ніяк не звязаны ні з самай колькасцю беларускамоўных адпаведнікаў, ні са ступенню магчымых змястоўных і/або фармальных супадзенняў vs. адрозненняў польскіх і беларускіх парэмій.

У якасці крыніц беларускамоўнага матэрыялу былі выкарыстаны найперш зборнікі прыказак і прымавак І.Насовіча (1874), Е.Раманава (1886), Е.Ляцкага (1898), М.Федароўскага (1935), Я.Рапановіча (1974), М.Грынблата (1976), Ф.Янкоўскага ([1957]1992) [13; 18; 12; 24; 17; 16; 1], а таксама такія парэміялагічныя слоўнікі, як “Крынічнае слова: Беларускія прыказкі і прымаўкі” (1987) І.Шкрабы і Р.Шкрабы, “Слоўнік беларускіх прыказак” (1996) І.Я.Лепешава і М.А.Якалцэвіч, лінгвакраізназнаўчы “Слоўнік беларускіх прыказак, прымавак і крылатых выказаў” (1997) С.Ф.Івановай і Я.Я.Іванова, згаданыя ўжо “Малы руска-беларускі слоўнік прыказак, прымавак і фразем” (1991) З.Санько і шасцімоўны слоўнік прыказак, прымавак і крылатых слоў “*Proverbia et dicta*” (1993) пад рэдакцыяй Н.А.Ганчаровай [23; 11; 4; 19; 27]. Пры гэтым тыя беларускія прыказкі і прымаўкі, якія адрозніваліся ў розных крыніцах толькі тымі ці іншымі адзінкавымі кампанентамі сваёй лексіка-семантычнай ці -граматычнай пабудовы, падаваліся як адна адзінка з адпаведнымі варыянтнымі (у круглых дужках) ці факультатывнымі (у

ламаных дужках) часткамі без уліку гістарычных асаблівасцей іх ужывання ў складзе пэўнай парэміі. Апошняя дазволіла рэпрэзентаваць беларускія прыказкі і прымаўкі не толькі ў глыбо-

кай дыяхранічнай перспектыве, але і як своеасаблівы парэміялагічны кантынуум беларускай мовы, прынамсі, на працягу апошніх двух стагоддзяў яе развіцця.

100 польскіх прыказак і іх беларускія адпаведнікі (звыш 750 адзінак)

1. Apetyt rośnie w miarę jedzenia. = Апетыт прыходзіць у час (часе) яды. ~ Чым больш маем, тым больш хціўшымі бываем. Чым больш маеш, тым больш жадаеш. ≈ Грошы (багацце) – што салёная вада: чым больш яе п'еш, тым больш піць хочацца.

2. Bardziej boli od języka jak od miecza. ~ Ад слова горш балюча, чым ад рук. Рана загаіцца, а ліхое слова ніколі. ≈ Куляй пацэлэш у аднаго, двух, а трапным словам – у тысяччу. Словам можна выратаваць чалавека, словам можна і забіць.

3. Bieda nigdy sama jedna nie przychodzi. ≈ Адна бяда не ідзе, другую за сабой вядзе. Адна бяда не ходзіць, адно ліха не бывае. Адна бяда не ходзіць <, другую за сабой(-ю) водзіць>. Бяда адна не ходзіць <, за сабою другую водзіць>. Бяда адна не ходзіць, другую за сабой водзіць. Бяда не ходзіць адна, а двойкамі. ~ Адна бяда ідзе, другую за ручку вядзе. Адна бяда міне – другая будзе. Бяда за бядой(-ю), як рыба за вадой(-ю). Бяда ідзе і другую за руку вядзе. Бяда па бядзе едзе, <ды (і)> бядою паганяе. Бяда па бядзе, як па нітачцы (нітцы) ідзе. Гора з бядою ў абдымку ходзяць. Заўсёды бяда бяду вядзе. Калі адна бяда ідзе, то й другую за ручку вядзе. Ліха адно не бывае – бяду за руку трымае. Ліха ідзе і бяду за сабою вядзе. Як пойдзе ліха з рання – аж да змяркання. ≈ Едзе скара – услед гора, едзе ціха – услед ліха.

4. Blizsza koszula ciału, niż suknia. ≈ Бліжшая (бліжэй) кашуля, чым (як) сярмяга (кабат, кажух). Свая кашуля (сарочка, рубашка) бліжэй да цела (к целу). Свая рубашка бліжы к целу. ~ Кожны млын на сваё кола ваду цягне. Кожны на сваю руку цягне. ≈ Кожнаму сваё мілейша. Кожнаму свая болька баліць. Кожнаму свой чарвяк сэрца точыць.

5. Bóg pomaga tym, co sobie sami pomagają. ~ Бог то Бог, ды і сам не будзь плох. Богу маліся, а сам працуй <, бо згаладаеш>. Божа памажы, але й сам падбяжы (але і сам не ляжы). “Божа, памажы”, а сам не ляжы. На Бога надзейся, а сам не плашай. На Бога спадзявайся, а (ды) сам не давайся (не агінайся, не зявай). На бога спадзявайся, але (ды) і сам старайся. На Бога спадзявайся, а сам, нябога, спарамляйся. Памажы божа, але й ты не ляжы, нябожа. Працуй, нябожа, то і бог паможа. ≈ Богу багаваць, а нам працаваць. На Бога надзейся, калі хлеб у торбе. Надзейся, нябожа, а сам сей збожжа. Чакай збавення з неба, а тым часам хлеба трэба.

6. Bóg trójcę lubi. = Бог тройцу любіць. ~ Да трох разоў перапускаюць. І на п'яка бог пашле траяка.

7. Brzucha słowami nie nakarmi. ~ З гутаркі хлеба не наясі. Салаўёвымі песнямі сыты не будзешь. Салаўя байкамі не кормяць. ≈ Без хлеба й вады з душою бяды. Галоднаму і ў галаву нічога не ідзе. Душа не камень, есці хоча. Салаўі пяюць, ды хлеба не даюць. Усялякая гамонка да хлеба добрая. Што па той чэсці, калі няма чаго есці. Чалавек галодны да нічога не згодны (не годны). *Гл. Głodnego żołądka bajkami nie nakarmi. Głodny brzuch uszu nie ma.*

8. Całe życie człowiek się uczy. ~ Будзем вучыцца, пакуль смерць лучыцца (налучыцца). Век жывеш, век вучыся. Век жыві <і> век вучыся <, а ўсё дурнем памрэш>. Што жывем, то вучымся. ≈ Вучыцца ніколі не позна, Колькі робіш, столькі вучыся. *Гл. Człowiek do śmierci się uczy.*

9. Chwała z własnych ust śmierzdi. ≈ Чужая пахвала як гром грывіць, а самахвальства смярдзіць. ~ Сам сябе не хвалі, няхай людзі пахваляць. ≈ Пахвальба – малайцу пагуба. Хто сам сябе хваліць, няхай таго пярун спаліць. Хто хоча, каб яго хвалілі, той сам сябе ганіць.

10. Ci, co najgorzej czynią, zwykli pięknie mówić. ~ Вуснамі мёд разлівае, а за пазухай камень трымае. Гаворыць па-беламу, а ломіць па-чорнаму. Лістам сцэлецца, а ўкусіць цэліцца. На языку мёд, а пад языком лёд. На язычку мядок, а на сэрцы лядок. Хітры чалавек гаворыць як лістом сцеле, а ў кішэні гарачы камень трымае. ≈ Анёлам ляцеў, а чортам сеў. *Гл. Słówka anielskie, uczynki diabelskie. W twarz całuje, a z tyłu sztylet pakuje. Z przodu liże, z tyłu draple.*

11. Cierpliwość najlepszym lekarstwem. ~ Цярпён – спасён. Цярпі, Грышка, каб, спасён будзеш.

12. Cierpliwość wszystko zwycięża. ≈ Цярпенне (цярплінасць) і праца ўсё перамагаюць. ~ Круці жорны пільна, то й тут будзе Вільня. Праца з балота робіць залота. Рабі пільна (пільня) – і тут будзе Вільня. Труд і горы раўнуе. ≈ Праца і рукі – моцныя зарукі.

13. Cierpliwy wszystko wytrwa. ~ Цярпі гора, будзе й мёд. Цярпі, Грышка, карчма блізка. ≈ Без цярпення няма збаўлення. Хто цярпялівы, той шчаслівы.

14. Co cesarskie oddać cesarzowi, a co boskie – Bogu. ≈ Богу багаваць, а нам працаваць.

15. Co głowa, to rozum. = Што галава, то і розум. ≈ Што край – то абычай, што сяло – то нораў, што галава – то розум. ~ Кожны свайго розуму прубе. Кожны чалавек свой розум мае. ≈ Кожны кравец сваім кроем, кожны кеп сваім строем. Кожны кравец сваім кроем крое. Ты граеш, як знаеш, а я скачу, як хачу. У кожнага кавалера свае манеры. Усякі чалавек сваім стылем жыве. Усялякі гад на свой лад. Што двор, то нораў. Што край – то абычай, што сяло – то навіна. Які край, такі і абычай. Як хто хоча, так па сваім бацьку плача. *Гл. Ile głów, tyle mów.*

16. Co ma być, to będzie. ≈ Чаму быць, таго не мінаваць. ~ Свайго лёсу не мінеш (не мінём). Суджанага і валом (канём, колам) не аб'едзеш. Што каму суджана, <дык і пехотай> таго не абойдзеш <і з канём> не аб'едзеш. *Гл. Doli koniem nie objedziesz. Losu koniem nie przeskoczysz.*

17. Czas ucieka, wieczność czeka. ~ Вада плыве – гады ідуць. Гады ідуць – не ждучь: зіма, лета – і год, зіма, лета – і год. Час – не конь: не падгоніш, не спыніш. ≈ Мінуліся тыя ляты, што пасвілі цялята.

18. Czas utracony nigdy się nie wróci. ~ Было, ды сплыло. Учарашняга дня не вернеш. Што было, <даўно> на мора сплыло. Што было, тое (то) сплыло. Што мінула, тое не вернецца. ≈ Адрэзанае(-ай) лусты не прыклеіш (не прылепіш). Нежывога з магілы не падымеш. Умерлага з магілы не падымеш. Што з воза(-у) ўпала, даўно прапала. Што <з воза(-у)> ўпала, тое (то) <ўжо> прапала. Што з возу спала, пішы прапала.

19. Czas wszystko wyjawia. ~ Пажывем далей, пабачым (угледзім) болей. Пажывём – пабачым (убачым) <больш>. Хто дажыве, той паглядзіць. Што было, то бачылі, а што будзе – пабачым. ≈ Пераначуем, <то> болей (больш, лепей) пачуем. Ранак мудрэйшы за вечар. Раніца мудрэйшая (мудрэй) за вечар. Ранняя адна гадзіна варта трох вечаровых. Утра вечара разумней.

20. Człowiek do śmierci się uczy. ~ Будзем вучыцца, пакуль смерць лучыцца (налучыцца). Век жывеш, век вучышся. Век жыві <і> век вучыся <, а ўсё дурнем памрэш>. Што жывем, то вучымся. ≈ Вучыцца ніколі не позна. Колькі робіш, столькі вучыся. *Гл. Całe życie człowiek się uczy.*

21. Człowiek projektuje, Pan Bóg dysponuje. = Чалавек думае, а бог робіць. ≈ Чалавек думае так, а выйдзе зусім іначай. ~ Думаеш адно, а яно перавернецца на дно. Не так сталася, як гадалася. Не ўсё тое збываецца, на што чалавек спадзяваецца. Стралец (чалавек) страляе, а бог кулі носіць. Чалавек страляе, а чорт кулю носіць. ≈ Ніхто наперад не знае, што каго чакае. *Гл. Człowiek strzela, Pan Bóg kule nosi.*

22. Człowiek strzela, Pan Bóg kule nosi. = Чалавек страляе, а бог кулі носіць. ≈ Стралец страляе, а бог кулі носіць. Чалавек страляе, а чорт кулю носіць. ~ Думаеш адно, а яно перавернецца на дно. Не так сталася, як гадалася. Не ўсё тое збываецца, на што чалавек спадзяваецца. Чалавек думае, а бог робіць. Чалавек думае так, а выйдзе зусім іначай. ≈ Ніхто наперад не знае, што каго чакае. *Гл. Człowiek projektuje, Pan Bóg dysponuje.*

23. Czyń, co chcesz, a patrz końca. ≈ Не глядзі пачатка, глядзі канец. ~ Канец дзела хваліць. Канец – дзелу вянец. ≈ Не таго слава, хто пачынае, але таго, хто канчае. Не той добры, хто пачынае, а той, хто канчае. Усё добра, што добры канец мае. *Гл. Koniec wieńczy dzieło.*

24. Darowanemu koniowi nie patrzą w zęby. = Дараванаму (дараванаму, дармоваму) каню ў зубы не глядзяць.

25. Dla spóźnionych gości pozostają kości. ≈ Хто позна прыезджае, той косці абгрызае (агрызае). ~ Апошняму госьцю лыжка ў качарэжніку. ≈ Апошняму

ці многа, ці нічога. Астаўцу з аўцу або няк. Спазнiўся пан да абеда, а вячэра не зараз. Хто позна ходзiць, <той> сам сабе шкодзiць. *Гл. Kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi.*

26. Dobre imię więcej warte niż bogactwo. ≈ Добрая слава даражэй багацця.

27. Doli koniem nie objedziesz. = Суджанага і канём не аб'едзеш. ≈ Суджанага і валом (колам) не аб'едзеш. Што каму суджана, <дык і пехотай> таго не абойдзеш <і з канём> не аб'едзеш. ~ Свайго лёсу не мiнеш (не мiнём). Чаму быць, таго не мiнаваць. *Гл. Co ma być, to będzie. Losu koniem nie przeskoczysz.*

28. Gdzie drwa rąbią, tam wióry leżą. = Дзе дровы сякуць, там трэскі лятуць (ляцяць). ≈ Лес сякуць – трэскі лятуць (ляцяць). ~ Дзе п'юць, там і льюць. ≈ Дзе чубы трашчаць, там і пэйсы ляцяць.

29. Gdzie nic nie ma, tam i sam Pan Bóg nie bierze. ~ Што аб тым гаварыць, што не мае быць. Як няма, то й дарма. Як няма, дык няма. ≈ Калі ёсць – разыдзецца, а няма – абыдзецца. Калі не, дык і не. Чаго вочы не бачаць, аб тым не плачуць. Чаго няма, таго не хочацца. *Гл. Nie weźmiesz, gdzie nic nie ma. Z pustego i Solomon nie naleje.*

30. Głód najlepsza przyprawa. ~ Будзе смачна, як духі падвядзе. Галоднаму асцюкі не колюцца. Галоднаму Фядоту і шчаўе ў ахвоту. Галоднаму жывату і пушынка па нутру. Галоднаму ўсё смакуе. Галодны і гнілой бульбіне рад. Галодны прысмакаў не пытае. Галодныя зубы асцюкоў не чуюць. Голад не цётка, з'есць, што патрапіць. З гора, з бяды пад'еш лебяды. На галодны зуб усё смачна. Сагнешся ў сук – з'ясі і саломы пук. У голад і нішчымнае смачна есці. Чорт з голаду й мухі еў. ≈ Голад не свой брат. *Гл. Głodny przysmaków nie szuka. Głód najlepszy kucharz. Głodnemu wszystko smakuje.*

31. Głód najlepszy kucharz. ~ Будзе смачна, як духі падвядзе. Галоднаму асцюкі не колюцца. Галоднаму Фядоту і шчаўе ў ахвоту. Галоднаму жывату і пушынка па нутру. Галоднаму ўсё смакуе. Галодны і гнілой бульбіне рад. Галодны прысмакаў не пытае. Галодныя зубы асцюкоў не чуюць. Голад не цётка, з'есць, што патрапіць. З гора, з бяды пад'еш лебяды. На галодны зуб усё смачна. Сагнешся ў сук – з'ясі і саломы пук. У голад і нішчымнае смачна есці. Чорт з голаду й мухі еў. ≈ Голад не свой брат. *Гл. Głód najlepsza przyprawa. Głodnemu wszystko smakuje. Głodny przysmaków nie szuka.*

32. Głód wilka z lasu wywoła. ~ Галодны і кія не баіцца. Чым галей, тым смялей. ≈ Бяда свае законы піша. Голад астрэй мечы. Голад лжэць і крадзець. Голад не дзядзіна, з'ясі і крадзена(-е). Голад хлусіць і красці мусіць. Няма горшай балесці, як хочацца есці. *Гл. Głód wszystkiego nauczy.*

33. Głód wszystkiego nauczy. ~ Голад лжэць і крадзець. Голад не дзядзіна, з'ясі і крадзена(-е). Голад хлусіць і красці мусіць. ≈ Бяда свае законы піша. Галодны і кія не баіцца. Голад астрэй мечы. Няма горшай балесці, як хочацца есці. Чым галей, тым смялей. *Гл. Głód wilka z lasu wywoła.*

34. Głodnego żołądka bajkami nie nakarmi. ≈ Салаўя байкамі не кормяць. ~ 3 гутаркі хлеба не наясі. Салаўёвымі песнямі сыты не будзешь. ≈ Без хлеба й вады з душою бяды. Галоднаму і ў галаву нічога не ідзе. Душа не камень, есці хоча. Салаўі пяюць, ды хлеба не даюць. Усялякая гамонка да хлеба добрая. Што па той чэсці, калі няма чаго есці. Чалавек галодны да нічога не згодны (не годны). *Гл. Brzucha słowami nie nakarmi. Głodny brzuch uszu nie ma.*

35. Głodnemu wszystko smakuje. ~ Будзе смачна, як духі падвядзе. Галоднаму асцюкі не колюцца. Галоднаму Фядоту і шчаўе ў ахвоту. Галоднаму жывату і пушынка па нутру. Галоднаму ўсё смакуе. Галодны і гнілой бульбіне рад. Галодны прысмакаў не пытае. Галодныя зубы асцюкоў не чуюць. Голад не цётка, з'есць, што патрапіць. З гора, з бяды пад'еш лебяды. На галодны зуб усё смачна. Сагнешся ў сук – з'ясі і саломы пук. У голад і нішчымнае смачна есці. Чорт з голаду й мухі еў. ≈ Голад не свой брат. *Гл. Głodny przysmaków nie szuka. Głod najlepsza przyprawa. Głod najlepszy kucharz.*

36. Głodny brzuch uszu nie ma. ~ Салаўёвымі песнямі сыты не будзешь. Салаўя байкамі не кормяць. ≈ Без хлеба й вады з душою бяды. Галоднаму і ў галаву нічога не ідзе. Душа не камень, есці хоча. 3 гутаркі хлеба не наясі. Салаўі пяюць, ды хлеба не даюць. Усялякая гамонка да хлеба добрая. Чалавек галодны да нічога не згодны (не годны). Што па той чэсці, калі няма чаго есці. *Гл. Głodnego żołądka bajkami nie nakarmi. Brzucha słowami nie nakarmi.*

37. Głodny przysmaków nie szuka. ~ Будзе смачна, як духі падвядзе. Галоднаму асцюкі не колюцца. Галоднаму Фядоту і шчаўе ў ахвоту. Галоднаму жывату і пушынка па нутру. Галоднаму ўсё смакуе. Галодны і гнілой бульбіне рад. Галодны прысмакаў не пытае. Галодныя зубы асцюкоў не чуюць. Голад не цётка, з'есць, што патрапіць. З гора, з бяды пад'еш лебяды. На галодны зуб усё смачна. Сагнешся ў сук – з'ясі і саломы пук. У голад і нішчымнае смачна есці. Чорт з голаду й мухі еў. ≈ Голад не свой брат. *Гл. Głodnemu wszystko smakuje. Głod najlepsza przyprawa. Głod najlepszy kucharz.*

38. Głową muru nie przebijesz. ≈ Галавою муру (сцену, сцяны) не праб'еш. ≈ Галавою (ілбом, лобам) сцяны (сцяну, муру, мур) не праб'еш. Муру галавою (лбом) не разаб'еш. ~ Напроці ветру не падзьмеш. Плеццю абуха не пераб'еш (не перасячэш). Проціў вады не папывеш. Проціў ветру не спышашся. Пугай абуха не пераб'еш. Пугаю кавадла не рассячэш. Стралою камень не праб'еш. Супраць (супроць) ражна не папрэш. ≈ Трудна дыхаць проціў ветру. Трудна проці ветру дыхаць. Хоць лоб і медны, але ж мур каменны.

39. Głupim szczęście sprzyja. ≈ За дурным шчасце бяжыць. ~ Дурню і скула не сядзіць. За дурнямі Бог.

40. Goły rozboju się nie boi. = Голы разбою не баіцца. ~ Мокры дажджу не баіцца. Старцу пажар не страшны. З жабрака сарочкі не здярэш.

41. Grosz do grosza – będzie pół trzosa. ~ Зерне да зерня, будзе поўная мерня. Капейка рубель беражэ. Колас да коласа – сноп будзе. Па кропельцы – рэчка, па травінцы – копка, а па копцы – стог. Рубель з граша паходзіць.

Рубель з грашоў складаецца. ≈ 3 малага дойдзе да вялікага. Рубель рубля робіць.

42. Ile głów, tyle mów. ~ Кожны свайго розуму пробуе. Кожны чалавек свой розум мае. Што галава, то і розум. Што край – то абычай, што сяло – то нораў, што галава – то розум. ≈ Кожны кравец сваім кроем, кожны кеп сваім строем. Кожны кравец сваім кроем крое. Ты граеш, як знаеш, а я скачу, як хачу. У кожнага кавалера свае манеры. Усякі чалавек сваім стылем жыве. Усялякі гад на свой лад. Што двор, то нораў. Што край – то абычай, што сяло – то навіна. Які край, такі і абычай. Як хто хоча, так па сваім бацьку плача. *Гл. Co głowa, to rozum.*

43. Jak głowa głupia, to i nogom źle. ≈ Дурная галава нагам пакою не дае. За дурной галавой нагам небалазе (непакой, неслакой, неўпакой). За дурной галавой спіна баліць, нагам непакой. За дурною галавою нагам небалазе. За дурною галавою нагам няма пакою. Праз дурную галаву і нагам гора. У каго дурная галава, у таго ногі няшчасныя. *Гл. Kto nie ma w głowie, musi mieć w nogach.*

44. Jeden błazen tysią błaznów urobi. ~ Дрэнны прыклад заразлівы. Злы прыклад і добрага псуе. З лядачым спазнаўся, з розуму спаўся. ≈ Дурань не родзіцца, а сам знаходзіцца. Дурняў не сеюць, а самі родзяцца. Дурняў не сеюць і не жнуць, яны самі растуць. *Гл. Jeden głupi błaznów zrobił wielu.*

45. Jeden głupi błaznów zrobił wielu. ~ Дрэнны прыклад заразлівы. Злы прыклад і добрага псуе. З лядачым спазнаўся, з розуму спаўся. ≈ Дурань не родзіцца, а сам знаходзіцца. Дурняў не сеюць, а самі родзяцца. Дурняў не сеюць і не жнуць, яны самі растуць. *Гл. Jeden błazen tysią błaznów urobi.*

46. Jeden głupiec więcej może zadać pytań, niż dziesięciu mędrców dać odpowiedzi. ~ Дурань вузел завяжа, разумны не развяжа. ≈ 3 дурнем спрацацца – усё роўна што пляваць супраць ветру. Разумны ў спрэчцы заўсёды ўступіць дурню. Што дурны папсуе, тое і разумны не направиць.

47. Jeden jako nic. ~ Адзін дасужы, ды не дужы. Адзін дуб у полі – то не лес. Адзін і ў кашы няспорны (прападзеш). Адзін у полі не воін. Адна галавешка (галаўня) <i>і</i> ў печы гасне (не гарыць, тлее) <, а дзве і ў полі гараць (не гаснуць, не тухнуць)>. Адна галавешка не гарыць, а толькі тлее. Адна галаўня не гарыць і не гасне. Адна махнытка не гарыць, а цьмеець. Аднаму і ў кашы няспорна. Адна пчала <многа> мёду не наносіць. Адна рука і вузла не завяжа. Адною рукой і вузла не завяжаш. Аднымі рукамі нямнога зробіш. Адным калом плоту не падапрэш. Адным канём усё поле не аб'едзеш. Адным пальцам вузла не завяжаш. ≈ Дзесяць аднаму дапамогуць, а адзін дзесяці не дапаможа. *Гл. Jeden mało może.*

48. Jeden mało może. ~ Адзін дасужы, ды не дужы. Адзін дуб у полі – то не лес. Адзін і ў кашы няспорны (прападзеш). Адзін у полі не воін. Адна галавешка (галаўня) <i>і</i> ў печы гасне (не гарыць, тлее) <, а дзве і ў полі гараць (не гаснуць, не тухнуць)>. Адна галавешка не гарыць, а толькі тлее. Адна галаўня

не гарыць і не гасне. Адна махнытка не гарыць, а цьмеець. Аднаму і ў кашы няспорна. Адна пчала <многа> мёду не наносіць. Адна рука і вузла не завяжа. Адною рукой і вузла не завяжаш. Аднымі рукамі нямнога зробіш. Адным калом плоту не падапрэш. Адным канём усё поле не аб'едзеш. Адным пальцам вузла не завяжаш. ≈ Дзесяць аднаму дапамогуць, а адзін дзесяці не дапаможа. Гл. **Jeden jako nic.**

49. Jedna jaskółka nie czyni wiosny. = Адна ластаўка вясны не робіць. ≈ Першая ластаўка (першы шпак) вясны не робіць. ~ Адным сэрцам свету не запаліш. З адной краскі вянок не саўеш.

50. Jedno zgnie jabłko wszystkie zarazi. ~ <Адна> паршывая (шалудзівая, паганая) авечка (аўца) увесь статак (гурт, усю чараду) паскудзіць (псуе, сапсуе). <Адна> паршывая (паганая) аўца ўсё стада заражаець (порце). За адным паршивым баранам усё стада пагана. Праз аднаго барана ўвесь статак паганы. Праз аднаго Іванка ўсім заганка. ≈ <Адна> лыжка дзэгцю псуе бочку (кадку) мёду. Дурны баран усю чараду збянтэжыць. Кропля смуроду псуе гарнец мёду.

51. Jeśli nie możemy, jak chcemy, chciejmy, jak możemy. ~ Выцягвай ножкі падлуг адзёжкі. ≈ Не лезь, куды твая галава не лезе.

52. Jeszcze się ten nie urodził, co by wszystkim dogodził. = Той на свеце не ўрадзіў, каб кожнаму дагадзіў. Яшчэ той не нарадзіўся, каб усім дагадзіў. ≈ Яшчэ той не радзіўся, каб усяму свету згадзіўся. ~ І бог усім не дагодзіць. І сонца ўсім не ўладзіць. На кожнае "чых" не навітаешся (не наздароўкаешся). На кожны чмых не наздароваешся. На ўсякае чханне не навітаешся (не наздароўкаешся). Усім не дагодзіш (не ўласціш). Яшчэ гэtki не спаткаўся, каб усім ён спадабаўся. ≈ Чалавек не сонца – усіх не сагрэе. Гл. **Trudno wszystkim dogodzić. Kto chce wszystkim dogodzić, musi sobie zaszkodzić.**

53. Każda rzecz (wszystko) ma swój czas. = Усё мае <свой> час. ≈ На ўсё свой час. Усяму свой час. ~ Без пары няма і травы. Без часу не будзе квасу. Будзе пара – вырасце трава. Будзе час – будзе і квас, не ўсё за раз. Свой час ягадзе, свой час баравіку. У свой час і сасна красна. ≈ Дзяры лыка, як (пакуль) дзярэцца: бо прысохне – не ўдзярэш. Не пастаяўшы на парозе, не сядзеш у кут. Сей у пару – збярэш хлеба гару.

54. Każdy kupiec swój towar chwali. ~ Жаба сваё балота хваліць. Кожны пастух сваёй пугай хваліцца. Кожны стралец сваю стрэльбу хваліць. Кожны цыган сваю кабылу хваліць. Усякі ліс свой хвост хваліць. ≈ На кірмашы і бык цельны. Не ганячы, не купіш, не хвалячы, не прадасі. Гл. **Każdy swoje chwali.**

55. Każdy ma swego bzika. ~ Кожны кравец сваім кроем, кожны кеп сваім строем. Кожны кравец сваім кроем крое. Кожны па-свойму дурнее. Кожны па-свойму Богу моліцца. Кожны плача па сваім (свайму) бацьку, як умее. Кожны сам ведае, як плакаць па сваім бацьку. У кожнага кавалера свае манеры. У кожнай Палашкі свае замашкі. Усялякі гад на свой лад. Хто як хоча, так па

свайму бацьку плача. Як хто хоча <, так> па сваім (свайму) бацьку плача. Як хто хочаць, па сваім бацьку плачаць. ≈ Кожная галава свой розум мае. Кожны свой розум пробуе. Кожны чалавек па-свойму жыве. Розум на розум не выпадае. У каго якая натура. Усякі чалавек сваім стылем жыве.

56. Każdy ma swój gust. ~ Дзеду міла, а ўнуку гніла. Каму падабаецца поп, каму – пападдзя, а каму – папова дачка. Хто любіць арбуз, а я – Кацярыну. Хто любіць выпіць, а я новыя боты. Хто любіць гарбуз, а хто агуркі. ≈ Адзін хоча сёе, другі тое. Каму – як балота, а каму – як залота. Хто каб салоўку паслухаць, а хто дзеркачовай (драчовай) песні рады. *Гл. O gusta nie warto się spierać. Różne są gusta.*

57. Każdy swoje chwali. ~ Жаба сваё балота хваліць. Кожны пастух сваёй пугай хваліцца. Кожны стралец сваю стрэльбу хваліць. Кожны цыган сваю кабылу хваліць. Усякі ліс свой хвост хваліць. ≈ На кірмашы і бык цельны. Не ганячы, не купіш, не хвалячы, не прадасі. *Гл. Każdy kupiec swój towar chwali.*

58. Kłamcy dobrej pamięci potrzeba. = Ілжываму добрая памяць патрэбна.

59. Kłamcy nie wierzą, choć prawdę mówi. ≈ Манюку і праўды не павераць. ~ Адзін раз зманіш – другі не павераць. Ад хлусні не мруць, толькі веры болей не даюць. Болей не ашукаеш, як толькі раз. Хто раз схлусіў, таму ніколі веры няма.

60. Kocioł garnkowi przygania, a oba smolą. ≈ Насмяяўся (пасмяяўся) гаршчок (чыгун) з катла <, а> абодва чорныя. ~ Лазня лазню ганіць, а абедзве ў гразі стаяць. Пасмяяўся лысы з пляшывага. ≈ Адно – гарачка, а другое балячка. І адно не мёд (не цукерка), і другое не рэдзька. Не смейся з людзей, ты сам смяшней. Не смейся, квас, не лепшы за нас. Хрэн за рэдзьку не саладзейшы. Як там не смятана, так тут не сыроватка.

61. Kogo Bóg chce sękać, rozum mu odbiera. ≈ Як захоча бог уляпіць, то ўлепіць; розум адніме і вочкі аслепіць.

62. Koń ma cztery nogi, a potknie się. = У каня чатыры нагі, і той спатыкаецца. ≈ Конь на чатырох нагах <і то (той)> спатыкаецца. ~ Здараецца, што і доктар ад жывата качаецца. І на дзеўку грэх бывае. І хітры ліс у пастку трапляе. І ў цесце можна палец вывіхнуць. ≈ Бяда і на гладкай дарозе спаткае. Валачыў воўк, павалаклі і ваўка (воўка). І мядзведзю ў губу ўдзяюць кольца. І на гладкай дарозе прыпадак можа стацца (стацца можа). Пабілі ката мышыныя слёзкі.

63. Koniec wieńczy dzieło. = Канец – дзелу вянец. ≈ Канец дзела хваліць. ~ Не глядзі пачатка, глядзі канец. ≈ Не таго слава, хто пачынае, але таго, хто канчае. Не той добры, хто пачынае, а той, хто канчае. Усё добра, што добры канец мае. *Гл. Czyń, co chcesz, a patrz końca.*

64. Kto bije, ten kocha. ≈ Хто каго любіць, той таго чубіць. ~ Мілья сварачца – толькі цешацца. ≈ Удзень – як каты, у начы – як галубы. *Гл. Niechaj bije, byle lubił.*

65. Kto chce wszystkim dogodzić, musi sobie zaszkodzić. ~ І бог усім не дагодзіць. І сонца ўсім не ўладзіць. На кожнае “чых” не навітаешся (не наздароўкаешся). На кожны чых не наздароваешся. На ўсякае чханне не навітаешся (не наздароўкаешся). Той на свеце не ўрадзіў, каб кожнаму дагадзіў. Усім не дагодзіш (не ўласціш). Яшчэ гэткі не спаткаўся, каб усім ён спадабаўся. Яшчэ той не нарадзіўся, каб усім дагадзіў. Яшчэ той не радзіўся, каб усяму свету гадзіўся. ≈ Чалавек не сонца – усіх не саргзе. **Jeszcze się ten nie urodził, co by wszystkim dogodził. Trudno wszystkim dogodzić.**

66. Kto nie ma w głowie, musi mieć w nogach. ≈ Дурная галава нагам пакою не дае. За дурной галавой нагам небалазе (непакой, неспакой, неўпакой). За дурной галавой спіна баліць, нагам непакой. За дурною галавою нагам небалазе. За дурною галавою нагам няма пакою. Праз дурную галаву і нагам гора. У каго дурная галава, у таго ногі няшчасныя. *Гл. **Jak głowa głupia, to i nogom źle.***

67. Kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada. = Хто пад кім яму капае, <часта> сам у яе ўпадае. ≈ . Не капай другому (каму, на чалавека) яму, <бо> сам <у яе> ўвалішся (упадзеш). Не капай на каго ямы, бо сам увалішся (упадзеш). Не рабі каму бяды, бо сам яе сустрэнеш. Хто на другога яму капае, сам часта ў яе ўпадае. Хто на каго яму капае, той сам у яе ўваліцца. Хто яму капае, той сам туды пападае (трапляе). ~ Не вяжы другому пятлі: сам павесішся. Не гатуй людзям пятлі: сам павесішся. Не стаў у чужыя калёсы палку, а то гэта палка цябе па ілбе трэсне. ≈ На чужы лоб сягаючы (шыбаючы), трэба і свой наставіць (падставіць). Не бі чужога цела – будзе сваё цела. Не плій на крываго: сам будзеш гарбаты. Чаго сам сабе не зычыш, таго другому не рабі.

68. Kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi. = Хто позна ходзіць, <той> сам сабе шкодзіць. ~ Апошняму госцю лыжка ў качарэжніку. Хто позна прыязджае, той косці абгрызае (агрызае). ≈ Апошняму ці многа, ці нічога. Астаўцу з аўцу або ніяк. Спазніўся пан да абед, а вячэра не зараз. *Гл. **Dla spóźnionych gości pozostają kości.***

69. Kto wolniej jedzie, ten dalej zajedzie. ≈ Паволі едзеш – далёка будзеш (станеш). Паволі (памалу) едучы, далей будзеш. Памалу едзеш (едучы) – далей заедзеш. Паціху (цішы, цішэй) едзеш – далей будзеш. ~ Памаленьку далей зойдзеш. Ціхім крокам далей зойдзеш. Як паедзеш у аб'езд, будзеш у абед, а як нацянькі – будзеш к вячэры. ≈ Завіхайся, але не спяшайся. Ідзі ціха, абмінеш ліха. Спяшайся, але не дужа хапайся. Хто ціха ходзіць, той густа месіць.

70. Losu koniem nie przeskoczysz. ≈ Суджанага і канём не аб'едзеш. Што каму суджана, <дык і пехотай> таго не абойдзеш <і з канём> не аб'едзеш. ~ Свайго лёсу не мінеш (не мінём). Суджанага і валом (колам) не аб'едзеш. Чаму быць, таго не мінаваць. *Гл. **Co ma być, to będzie. Doli koniem nie objedziesz.***

71. Małe dzieci – mały kłopot, duże dzieci – duży kłopot. = Малыя дзеці – малы клопат, большыя дзеці – большы клопат. ≈ Малыя дзеткі – малыя і бедкі.

~ Малыя дзеці – галава балиць, вырастуць – сэрца. Малыя дзеці – рукі баляць, вялікія – сэрца балиць.

72. Maleńka iskierka wielki pożar roznieci. = 3 малой іскры бывае вялікі пажар. ~ Малым пачалося, а вялікім кончылася.

73. Nadtłuczony garnek najdłużej wytrzyma. ~ Пахілае дрэва вецер не ломіць. Скрыпучае дрэва не ломіцца (доўга жыве). ≈ Пустая галава не сівец.
Гл. Skrzypiące koło dłużej wiezie. Skrzypiące drzewo dłużej w lesie stoi.

74. Ne taki diabeł straszny, jak go malują. = Не такі (не так) чорт страшны, як яго малююць. ≈ Не такі чорт страшны, як намаляваны.

75. Nie kijem go, to pałką. ≈ Не кіем, дык палкаю – адной паганялкаю. Не кіем, то паленам – усё ж тым самым дрэвам. ~ Калі не дубчыкам, то бізунчыкам. Не стрый, дык дзядзька. Той самы чорт – хоць сабака, хоць хорт. Ці ад пана, ці ад цівуна, а ўсё балиць ад бізуна. Ці галавою аб камень, ці камнем па галаве – ўсё галава балиць. Ці гэблем, ці скобляю – усё адно. Ці памёр Гаўрыла, ці яго скула задавіла. Ці пень, ці калода, усё патарч носам. Ці пнём па галаве (саве), ці галавой (савою) аб пень (па пні). Ці савою аб пень, ці пнём аб саву (ўсё саве бяда). ≈ Адно – гарачка, а другое балячка. І адно не мёд (не цукерка), і другое не рэдзька. Хрэн за рэдзьку не саладзейшы. Як там не смятана, так тут не сыроватка.

76. Nie ma dymu bez ognia. = Дыму без агню не бывае. Не бывае агню без дыму. ≈ Адкуль дым, адтуль і полымя. Дзе дым, там і агонь. Дзе дым, там і полымя. ~ Дзе не гарыць, там і не курыць. ≈ Без прычыны і хвост не матляецца. Дзе вярба, там вада. Дзе сунічнік, там і суніцы. З пальца не высуць людзі. І сабака напуста не забрэша. Не дарма людзі гавораць.

77. Nie samym chlebem człowiek żyje. ≈ Не хлебам адзіным жыве чалавек.

78. Nie weźmiesz, gdzie nic nie ma. ~ Што аб тым гаварыць, што не мае быць. Як няма, то й дарма. Як няма, дык няма. ≈ Калі ёсць – разыдзецца, а няма – абыдзецца. Калі не, дык і не. Чаго ночы не бачаць, аб тым не плачуць. Чаго няма, таго не хочацца. *Гл. Gdzie nic nie ma, tam i sam Pan Bóg nie bierze. Z pustego i Solomon nie naleje.*

79. Niechaj bije, byle lubił. ≈ Хто каго любіць, той таго чубіць. ~ Мілыя сварацца – толькі цешацца. ≈ Удзень – як каты, у начы – як галубы. *Гл. Kto bije, ten kocha.*

80. Niedaleko pada jabłko od jabłoni. = Яблыка ад яблыні недалёка падае. ≈ Яблыка ад дрэва далёка не коціцца. Яблыка ад яблыні далёка не падае. Яблычак ад яблыні далёка не адкочваецца. Яблык ад яблыні недалёка падае (коціцца); Яблык ад яблыні далёка не адкоціцца (не коціцца). Яблыка ад яблыні далёка не адкочваецца. Яблыка недалёка коціцца ад яблыні. ~ Ад дрэннага семя не чакай добрага племя: Ад злой маткі злыя і дзеткі. Калі бацька рыбак, то і сын глядзіць на ваду. Калі бацька рыбак, то й сын у воду паглядае. Калі бацька рыбалка, дык і дзеткі глядзяць у ваду. Якая матка, такое й дзіцят-

ка. Якая хатка, такі і тын, які бацька, такі і сын. Як восы злыя – і дарослыя і малыя. Які дуб (целяш, явар), такі <i> клін (тын), які бацька, такі <i> сын. Які куст, такі і адростак (парастак). Які куст, такія і адросткі. Які млын, такі і ставок, які бацька, такі і сынок. Які мяшок, такая і латка. Які род, такі і плод. Якія бацькі, такія і дзеці. Якое дрэва, такі <i> клін, які бацька, такі <i> сын. Якое дрэва, такія і адросткі (плады). Якое карэнне, такое <i> насенне. ≈ У добрых бацькоў і дзеці добрыя.

81. gusta nie warto się spierać. ~ Дзеду міла, а ўнуку гніла. Каму падабаецца поп, каму – пападдзя, а каму – папова дачка. Хто любіць арбуз, а я – Кацярыну. Хто любіць выпіць, а я новыя боты. Хто любіць гарбуз, а хто агуркі. ≈ Адзін хоча сёе, другі тое. Каму – як балота, а каму – як залота. Хто каб салоўку паслухаць, а хто дзеркачовай (драчовай) песні рады. *Гл. Każdy ma swój gust. Różne są gusta.*

82. Pieczone gołąbki nie przylecą same do gąbki. = Печаныя (пачоныя) галубы не лятуць (не ляцяць) да губы. ≈ Пачоныя галубы не ляцяць на дубы. ~ Арэх не раскусіш – зерня не з'ясі. Бачаннем жураўля не зловіш. Без мазаля на руках не будзе (не будзеш мець) хлеба ў зубах. Без працы не есці пірагоў. Без працы нечага (няма чаго) і хлеба шукаці. Вады не засіліш не паварушыўшыся, рыбкі (рыбы) не зловіш не памачыўшыся. <Вось на свеце як бывае:> хто працуе, той і мае. І да грыба трэба нагнуцца. Каб вады напіцца, трэба ёй пакланніцца. Каб рыбу есці, трэба ў ваду лезці. Лежачы яды не дабудзеш. Мацей, успацей, калі хлеба захацей (захацеў). На ўжыткі трэба калаціць лыткі. Не капаўшы студні, не нап'ешся вады. Не раскусіўшы (раскусіш) арэх, зерне(-я) не з'ясі. Нікому з неба само не спадае (не спадзе). Нічога само не зробіцца. Нішто само ў рукі не прыходзіць. Па дарозе ідучы, грыбоў не набярэш. Паносіш мазалёў – пад'ясі <i> хлеба. Папрацуеш да поту – пад'ясі ў ахвоту. Седзячы, нічога не выседзіш. Трэба нахіліцца, каб з ручая напіцца. Хочаш есці калачы, дык не сядзі на пячы. Хто дбае, той і мае. Хто хлеба хоце (хоча), той мусіць быць у поце. ≈ Ад работы ўцякаць – добра не відаць. Дзе работа, там і густа, а ў лянiвым доме пуста. Калі хочаш хлеба мець, трэба зямліцы глядзець. Праца чалавека корміць, а лянота псуе. Работа і корміць і поіць. Работы да поту – і яды ў ахвоту. Хочаш быць шчаслівы – не будзь лянiвы. Шчасце адчуеш, калі папрацуеш.

83. Po burzy pogoda nastaje. ~ Будзе добра, як ліха пераміне. І чорная хмара белым воблакам абернецца. Ліха перамелецца – дабро будзе. Няма нічога ліхога, каб на добрае не выйшла. Няма таго (такога) злога, каб не выйшла на добрае. Няма такога зла, каб з яго камусь не выйшла добра. Пасля смутку будзе радасць. Удача і бяда не прыходзіць адна. ≈ Адны вочы і плачуць і смяюцца. Без худа не відаць добра. Будзе і на нашым рынку кірмаш (торг). Будзе <калі-небудзь, некалі> і на нашай вуліцы кірмаш (свята). Будзе кірмаш і на нашай вуліцы. Загляне сонца <i> ў наша ваконца. Засвеціць сонца

і ў мужыцкае аконца. І наша сонца ўвойдзе ў ваконца. Калісь засвеціць сонца і ў наша ваконца. Калісьці й наш бог праспіцца. Красуйся да часу, бяда, прыйдзе і наша пара. Ліха без дабра не бывае. Няма ліха без дабра <і дабра без ліха>. Прыйдзе і на нашу вуліцу свята. Прыйдзе свята і на нашу вуліцу. Прыйдзе, тата, і на нашу вуліцу свята. Прыйдзе, тата, і наша свята. Прыйдзе тая нядзеля, што будзе і (й) наша вяселле. Шчасце і трасца – пераходныя сваці. Гл. **Po deszczu słońce świeci.**

84. Po deszczu słońce świeci. ~ Будзе добра, як ліха пераміне. І чорная хмара белым воблакам абярнецца. Ліха перамелецца – дабро будзе. Няма нічога ліхога, каб на добрае не выйшла. Няма таго (такога) злога, каб не выйшла на добрае. Няма такога зла, каб з яго камусь не выйшла дабра. Пасля смутку будзе радасць. Удача і бяда не прыходзіць адна. ≈ Адны вочы і плачуць і смяюцца. Без худа не відаць дабра. Будзе і на нашым рынку кірмаш (торг). Будзе <калі-небудзь, некалі> і на нашай вуліцы кірмаш (свята). Будзе кірмаш і на нашай вуліцы. Загляне сонца <і> ў наша ваконца. Засвеціць сонца і ў мужыцкае аконца. І наша сонца ўвойдзе ў ваконца. Калісь засвеціць сонца і ў наша ваконца. Калісьці й наш бог праспіцца. Красуйся да часу, бяда, прыйдзе і наша пара. Ліха без дабра не бывае. Няма ліха без дабра <і дабра без ліха>. Прыйдзе і на нашу вуліцу свята. Прыйдзе свята і на нашу вуліцу. Прыйдзе, тата, і на нашу вуліцу свята. Прыйдзе, тата, і наша свята. Прыйдзе тая нядзеля, што будзе і (й) наша вяселле. Шчасце і трасца – пераходныя сваці. Гл. **Po burzy pogoda nastaje.**

85. Póty dzban wodę nosi, póki się ucho nie urwie. ≈ Да пары збан (збанок) ваду носіць <: як ручка (вуха, вушка) адарвецца (уварвецца) – то і (й) збан паб'ецца (разаб'ецца)>. ~ Да пары січечка сее. Да часу (да пары) штука ўдаецца. І злодзей да пары крадзе. Колькі вярвачку ні віць, <а> ўсё ж кончыку быць. Колькі вярвачку ні віць, канец будзе (павінен быць). Колькі вярвачцы ні віцца, <а> канец будзе. Колькі вярвачцы ні віцца, а канцу быць. Колькі птушка ні лятае, усё роўна сядзе. Як вярвачцы ні віцца, а канцу паявіцца. ≈ Колькі б воўк ні валок, павалакуць і воўка. Колькі злодзей ні крадзе, усё роўна пападзецца. Няма нічога тайнага, каб не стала яўным. Прышлося Іванцу к аднаму канцу. Гл. **Wszystko ma swój koniec.**

86. Poznać głupiego po śmiechu jego. = Дурня па смеху пазнаеш. Дурня пазнаеш па смеху. ≈ Па латках пазнаць скупого, а па смеху – дурнога. ~ Смех без прычыны – знак дурачыны. ≈ Дурню, што смешна, тое пацешна.

87. Pusta beczka najgłośniej brzęczy. ≈ Парожняя бочка гучыць, а поўная маўчыць. Пустую бочку далёка чуваць. ~ Колас, што зярнят не мае, угару лоб задзірае. Пусты колас заўсёды нос кверху дзярэ. Пусты колас угару тырчыць. Пустыя каласы высока трымаюцца.

88. Różne są gusta. ~ Дзеду міла, а ўнуку гніла. Каму падабаецца поп, каму – пападдзя, а каму – папова дачка. Хто любіць арбуз, а я – Кацярыну. Хто

любіць выпіць, а я новыя боты. Хто любіць гарбуз, а хто агуркі. ≈ Адзін хоча сее, другі тое. Каму – як балота, а каму – як залота. Хто каб салоўку паслухаць, а хто дзеркачовай (драчовай) песні рады. *Гл. O gusta nie warto się spierać. Każdy ma swój gust.*

89. Skrzypiące drzewo dłużej w lesie stoi. ≈ Скрыпучае дрэва не ломіцца (доўга жыве). ~ Пахілае дрэва вецер не ломіць. ≈ Пустая галава не сівее. *Гл. Skrzypiące koło dłużej wiezie. Nadłuczony garnek najdłuzszej wytrzyma.*

90. Skrzypiące koło dłużej wiezie. ~ Пахілае дрэва вецер не ломіць. Скрыпучае дрэва не ломіцца (доўга жыве). ≈ Пустая галава не сівее. *Гл. Nadłuczony garnek najdłuzszej wytrzyma. Skrzypiące drzewo dłużej w lesie stoi.*

91. Słowka anielskie, uczynki diabelskie. ≈ Анёлам ляцеў, а чортам сеў. ~ Вуснамі мёд разлівае, а за пазухай камень трымае. Гаворыць па-беламу, а ломіць па-чорнаму. Лістам сцелецца, а ўкусиць цэліцца. На языку мёд, а пад языком лёд. На язычку мядок, а на сэрцы лядок. Хітры чалавек гаворыць як лістом сцеле, а ў кішэні гарачы камень трымае. *Гл. Ci, co najgorzej czynią, zwykli pięknie mówić. W twarz całuje, a z tyłu sztylet pakuje. Z przodu liże, z tytu drapie.*

92. Trudno wszystkim dogodzić. ≈ Усім не дагодзіш (не ўласціш). ~ І бог усім не дагодзіць. І сонца ўсім не ўладзіць. На кожнае “чых” не навітаешся (не наздароўкаешся). На кожны чмых не наздароваешся. На ўсякае чханне не навітаешся (не наздароўкаешся). Той на свеце не ўрадзіў, каб кожнаму дагадзіў. Яшчэ гэтакі не спаткаўся, каб усім ён спадабаўся. Яшчэ той не нарадзіўся, каб усім дагадзіў. Яшчэ той не радзіўся, каб усяму свету згадзіўся. ≈ Чалавек не сонца – усіх не сагрэе. *Гл. Jeszcze się ten nie urodził, co by wszystkim dogodził. Kto chce wszystkim dogodzić, musi sobie zaszkodzić.*

93. W małym ciele wielki duch. ~ З малой хмаркі вялікі дождж бывае. Малая пашня, ды ўрод дала. Малая прачка часам многа зробіць. Маленькая кулька мядзведзя валіць. Малы жук, ды вялікі гук. Мурашка невялікая, а горы капае. Невялікая мурашка, а горы капае. Хоць караткаваты, ды вузлаваты. Хоць малая, ды ўвіцная. <Хоць> маленькі, але ўдаленькі. Хоць малы, ды вялікаму лапці падпляце. ≈ Groш маленькі, ды вялікія справы робіць. З малой іскры бывае вялікі пажар. Конік (талер) маленькі, а (але, ды) даражэнькі. Маленькі, ды залацэнькі. Мал залатнік, ды дораг. Малы залатнік, ды дарагі. Малым пацадоса, а вялікім кончылася.

94. Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej. = Усюды добра, а дома лепей. ≈ У гасцях добра, а дома лепей (лепш). У гасціне добра, а ў дому лепей. Добра ў гасцях, а дома лепей. ≈ Дома і салома ядома, а на чужыне і гарачы тук стыне. Хоць еш крапіву ды салому, але пры дому.

95. Wszystko ma swój koniec. ~ Да пары збан (збанок) ваду носіць <: ручка (вуха, вушка) адарвецца (уварвецца) – то і (й) збан паб'ецца (разаб'ецца)>. Да пары сіцечка сее. Да часу (да пары) штука ўдаецца. І злодзей да пары крадзе. Колькі вярвачку ні віць, <a> ўсё ж кончыку быць. Колькі вярвачку ні

віць, канец будзе (павінен быць). Колькі вярвачцы ні віцца, <a> канец будзе. Колькі вярвачцы ні віцца, а канцу быць. Колькі птушка ні лятае, усё роўна сядзе. Як вярвачцы ні віцца, а канцу паявіцца. ≈ Колькі б воўк ні валок, павалакуць і воўка. Колькі злодзей ні крадзе, усё роўна пападзецца. Няма нічога тайнага, каб не стала ўчым. Прышлося Іванцу к аднаму канцу. *Гл. Póty dzban wodę nosi, póki się ucho nie urwie.*

96. W twarz całuje, a z tyłu sztylet pakuje. ~ Вуснамі мёд разлівае, а за пазухай камень трымае. Гаворыць па-беламу, а ломіць па-чорнаму. Лістам сцэлецца, а ўкусиць цэліцца. На языку мёд, а пад языком лёд. На язычку мядок, а на сэрцы лядок. Хітры чалавек гаворыць як лістом сцеле, а ў кішэні гарачы камень трымае. ≈ Анёлам ляцеў, а чортам сеў. *Гл. Ci, co najgorzej czynią, zwykli pięknie mówić. Słowka anielskie, uczynki diabelskie. Z przodu liże, z tyłu drapie.*

97. Z przodu iize, z tyłu drapie. ~ Вуснамі мёд разлівае, а за пазухай камень трымае. Гаворыць па-беламу, а ломіць па-чорнаму. Лістам сцэлецца, а ўкусиць цэліцца. На языку мёд, а пад языком лёд. На язычку мядок, а на сэрцы лядок. Хітры чалавек гаворыць як лістом сцеле, а ў кішэні гарачы камень трымае. ≈ Анёлам ляцеў, а чортам сеў. *Гл. Ci, co najgorzej czynią, zwykli pięknie mówić. Słowka anielskie, uczynki diabelskie. W twarz całuje, a z tyłu sztylet pakuje.*

98. Z pustego i Solomon nie naleje. ~ Што аб тым гаворыць, што не мае быць. Як няма, то й дарма. Як няма, дык няма. ≈ Калі ёсць – разыдзецца, а няма – абыдзецца. Калі не, дык і не. Чаго вочы не бачаць, аб тым не плачуць. Чаго няма, таго не хочацца. *Гл. Gdzie nic nie ma, tam i sam Pan Bóg nie bierze. Nie weźmiesz, gdzie nic nie ma.*

99. Żle w tym domu się dzieje, gdzie kogut milczy, a kura pieje. ~ Бедная тая дамова, дзе вала бадзе карова. ≈ Дзе баба панам, там чорт камісарам. Хай згарыць тая карова, што вала збарола. Хай таго вала воўк з'есць, што кароўка б'е.

100. Życie chwali się po śmierci, dzień po zachodzie słońca. ≈ Хвалі дзень вечарам, а дзяўчыну замужам. ~ Калі не пераскочыў, не кажы гоп. Кураняť увосень (восенню) лічаць. Не кажы гоп, калі не пераскочыў. Лён хвалі ўвосень, а дзеўку – замужам. Не кажы гоп, не пераскочыўшы. Не кажы гоп, пакуль не пераскочыш (не пераскочыў). Не лічы кветачкі ўвесну, а палічы ягадкі ўвосень. Не пераскочыў (не пераскочыўшы) <рэчкі>, не гавары (кажы) гоп. Не ўзяў Бога за бараду – не хваліся. Не хвалі за сем дзён, а хвалі за сем год. Не хвалі каня трэцяга дня, а хвалі трэцяга году. Не хвалі каня, запрагаючы, а дзеўку – выбіраючы. Не хвалі нявестку ў тры серады, а пахвалі ў тры гады. Не хваліся нажаўшы, а хваліся змалаціўшы. Не хваліся сеўшы, а хваліся з'еўшы. Не хваліся травою, а хваліся сенам. Не хваліся ў тры дні, а хваліся праз тры гады. Па кветках яблыкаў не лічы. Пакуль не пераскочыш, не кажы гоп. Увосень курчат лічаць. ≈ Не выняў невада, рыбы не хватай. Не завязаў аборы – не бяжы да Тадоры. Не запрог – не нукай: не паедзеш. Не памыўшыся, няма чаго прыбірацца. Не той хлеб, што на полі, а той, што ў гумне.

Літаратура

1. Беларускія прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы / Склаў Ф.[М.]Янкоўскі. 3-е выд., дапрац. і дап. Мн., 1992.
2. *Верещагин Е.М., Костомаров В.Г.* Национально-культурная семантика языковых афоризмов // *Верещагин Е.М., Костомаров В.Г.* Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. 4-е изд., перераб. и доп. М., 1990. Гл. 7. С. 71–80.
3. *Гончарова Н.А., Щербакова И.М.* Из античной мудрости. Мн., 1995.
4. *Іванова С.[Ф.], Іваноў Я.[Я.]* Слоўнік беларускіх прыказак, прымавак і крылатых выразаў: Лінгвакраіназнаўчы дапаможнік. Мн., 1997.
5. *Іваноў Я.Я.* Афарызм як прадмет філалогіі і аб'ект лінгвістыкі // *Веснік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Сер. 4: Філалогія. Журналістыка. Педагагіка. Псіхалогія.* 1994, № 3. С. 61–65.
6. *Киселев И.А.* Русско-белорусский фразеологический словарь. Мн., 1991.
7. *Кондаков Н.И.* Логический словарь. М., 1971.
8. *Костомаров В.Г., Верещагин Е.М.* О пословицах, поговорках и крылатых выражениях в лингвострановедческом учебном словаре // *Фелицына В.П., Прохоров Ю.Е.* Русские пословицы, поговорки и крылатые выражения: Лингвострановедческий словарь / Под ред. Е.М.Верещагина, В.Г.Костомарова. 2-е изд., испр. и доп. М., 1988. С. 4–17.
9. *Кузьмин С.С., Шадрин Н.Л.* Русско-английский словарь пословиц и поговорок: 500 единиц. Санкт-Петербург, 1996.
10. *Кусковская С.Ф.* Русские пословицы и поговорки с соответствиями в английском языке. Мн., 1992.
11. *Лепешаў І.Я., Якалцэвіч М.А.* Слоўнік беларускіх прыказак: Даведнік. Мн., 1996.
12. *Ляцкой Е.А.* Материалы для изучения творчества и быта белорусов: Пословицы, поговорки, загадки. М., 1898.
13. *Носович И.И.* Сборник белорусских пословиц. Санкт-Петербург, 1874.
14. *Пермяков Г.Л.* О смысловой структуре и соответствующей классификации пословичных изречений // *Паремииологический сборник. Пословица. Загадка (Структура. Смысл. Текст) / Сост., ред. и предисл. Г.Л.Пермякова.* М., 1978. С. 105–135.
15. *Пермяков Г.Л.* Грамматика пословичной мудрости // *Пословицы и поговорки народов Востока. Систематизированное собрание изречений двухсот народов.* М., 1979. С. 6–61.
16. Прыказкі і прымаўкі: У 2-х кн. / Склад. М.Я.Грынблат. Мн., 1976.
17. *Рапановіч Я.Н.* Беларускія прыказкі, прымаўкі і загадкі. 2-е выд., дап. і перапр. Мн., 1974.
18. *Романов Е.* Белорусский сборник. Т. 1. Вып. 1–2. Песни, пословицы, загадки. Киев, 1886.
19. *Санько З.[Ф.]* Малы руска-беларускі слоўнік прыказак, прымавак і фразем. Мн., 1991.
20. *Станкевіч Я. (пры ўчасьці Ант.Адамовіча).* Маленькі маскоўска-беларускі (крывіцкі) слоўнічак фразеалёгічна і прыказкаў ды прівітаньні, зычэньні і інш. 3-е выд. Мн., 1992.
21. *Тарский А.* Введение в логику и методологию дедуктивных наук. Москва, 1948.
22. *Чёрч А.* Введение в математическую логику. Т. 1. М., 1960.
23. *Шкраба І.[Р.], Шкраба Р.[В.]* Крынічнае слова: Беларускія прыказкі і прымаўкі. Мінск, 1987.
24. *Fldrńrski Ę.* Lud białoruski na Rusi litewskiej. ? . IV. Warszawń, 1935.
25. *Krzeshowski Tomasz P.* Equivalence, congruence and deep structure // *Papers in Contrastive Linguistics / Ed. by G.Nickel.* Massachusetts, 1971. P. 37–48.

26. Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich: W oparciu o dzieło Samuela Adalberga opracował Zespół Redakcyjny pod kierunkiem Juliana Krzyżanowskiego: T. I–IV / Red. naczelny Julian Krzyżanowski; Z-ca redaktora i sekretarz redakcji Stanisław Swirko. Warszawa, 1968–1978.
27. Proverbia et dicta: Шаццімоўны слоўнік прыказак, прымавак і крылатых слоў / Н.А.Ганчарова, І.М.Шчарбакова, Л.Г.Калядка і інш. Мінск, 1993.
28. *Świerczyńscy D. i A.* Słownik przysłów w ośmiu językach. Warszawa, 1998.

Jauhen IWANOU

100 WYBRANYCH PRZYSŁÓW POLSKICH I ICH ZNACZENIE W JĘZYKU BIAŁORUSKIM

Przyjmuje się następujące zasady służące porównaniu przysłów w językach poiskim i białoruskim: 1) podstawy do porównania, 2) typologia podobieństw i różnic paremii międzyjęzykowych, 3) równoważność znaczenia, 4) konkretne przysłowia jako obiekt porównawczy. Biorąc pod uwagę zgodność rozmaitych typów w korelacji międzyjęzykowej, pojawia się problem dyferencjacji typologicznej przysłów w słownikach dwujęzycznych. Ważna jest tutaj kodyfikacja słownikowa typów międzyjęzykowych zgodności paremiologicznych. Proponuje się zasady oryginalnego zapisu porównywanych przysłów i ich reprezentacji słownikowej.

Trzeba zaznaczyć, że największe znaczenie przy opisie porównywanych powiedzeń ma podział na następujące typy ich zgodności międzyjęzykowych: a) przysłowie całkowicie zgodne tak w swojej treści, jak i w planie formalnym, b) przysłowie całkowicie zgodne w swojej treści i tylko częściowo w planie formalnym, c) przysłowie całkowicie zgodne w swojej treści i niezgodne w planie formalnym, d) przysłowie częściowo zgodne w swojej treści i całkowicie niezgodne w planie formalnym.

Proponuje się następującą metodyczną systematykę w umieszczaniu porównywanych przysłów w słownikach dwujęzycznych; zmniejszania stopnia ich zgodności w planach formalnym i treściowym i z kolei zwiększania stopnia analogicznych rozbieżności. Najlepszym środkiem przeprowadzenia kodyfikacji typów zgodności międzyjęzykowych będzie odniesienie do symboli logiki matematycznej (równoznaczności, silnej równoważności, właściwie równoważności i przybliżonej równoznaczności), ponieważ ostatnie w odroźnieniu od swobodnej symboliki, prostej numeracji lub tekstu parametrów graficznych pozwalają nie tylko leksykograficznie na różniczkowanie korpusu zgodności paremiologicznych, lecz również na wyraziste reprezentowanie samego charakteru typów podobieństw i rozbieżności przysłów. Przy tym właściwie lingwistyczny sens danej symboliki jest motywowany ich odpowiednimi znaczeniami w logice matematycznej i matematyce.

Na podstawie proponowanej typologii międzyjęzykowych zgodności paremiologicznych i zasad ich prezentacji leksykograficznej po raz pierwszy w paremiologii słowiańskiej i frazeologii dokonywana jest próba porównania przysłów polskich (100 wybranych paremii) i ich odpowiedników białoruskich.